

MINISTERUL DE INTERNE - IMAGINEA DIN PRESĂ

prof. Gheorghe Constantin

Casa de Cultură a M.A.I.

Un desen publicat în cotidianul „Ordinea”, dn 16 decembrie 1909, pezentă într-un careu și o cruce, următoarea inscripție: „Jalnicii contribuabili vă roagă să asistați la înmormântarea Fondurilor Secrete decedate în ziua de 15 decembrie 1909, la ora 11 dimineața, cu ocazia ocupării portofoliului Internelor de către d. M.Ferechide. Rugați-vă pentru ele.”

Iată cum prezenta presa, printr-o formulă jurnalistică aparte, una din calitățile unui om politic care ajunsese în fruntea Ministerului de Interne.

În aceleași zile, cotidianul „Viitorul” anunța că „venirea lui Pherekyde în fruntea ministerului de interne”...”a fost primită nu numai în partidul liberal, dar și în toate cercurile politice cu o vădită atenție și încredere.” Cred că numai prestigiul câștigat prin „tact și distincțiune”, după cum apreciază același ziar, a făcut posibilă o așa de frumoasă caracterizare: ”este unul din cei mai distinși parlamentari și oameni de guvern ce-i avem astăzi în țară. Colaborator, în mai multe formațiuni ministeriale, al nemuritorului Ion Brătianu, d.Pherekyde s-a remarcat întotdeauna prin fermitatea vederilor sale și prin vigilența ce o punea în apărarea și afirmarea intereselor de stat.”¹

Foarte interesantă este lectura presei românești care se referă la personalitățile ce s-au aflat în fruntea Ministerului de Interne. Relatând despre noul cabinet conservator instalat la București, la sfârșitul anului 1904, cotidianul „La Roumanie” prelua numeroase aprecieri asupra oamenilor politici ai noului cabinet. „Journal des Débats” din 7 ianuarie 1905 scria, între altele, că ministrul de interne, George Gr. Cantacuzino, „est l'une des personnalités les plus marquantes de la Roumanie et dont l'esprit de justice et les sentiments élevés sont également appréciés à la Court et dans le pays”. Despre aceeași personalitate, „Le Figaro” din 6 ianuarie 1905 remarcă faptul că acest „le plus grand propriétaire de Roumanie” a ocupat în întreaga sa viață funcții înalte și a fost de multe ori ministru. „Esprit calme, pondéré, il est respecté par tous les partis” - scria „Le Figaro”, iar ziarul „Vossische Zeitung” din 3 ianuarie 1905 afirma că G.Gr. Cantacuzino „este un homme politique calme, plein de tact,

1. „Viitorul”, 17 decembrie 1909.

jouissant d'une autorité incontestable au sein de son parti ainsi que de l'amitié et de l'estime particulière de S.M. le Roi." Un alt personaj care a ocupat fotoliul Internelor mai târziu, Take Ionescu, „est l'un des plus puissants orateurs roumains et un homme d'Etat de large envergure. Sa popularité este aussi grande dans le pays que dans son parti" (Le Figaro din 6 ianuarie 1905). Generalul G.Manu „est un militaire de grande valeur et un administrateur de premier ordre" (Le Figaro) și „un esprit d'une intégrité parfaite; tous les partis le respectent et le souverain l'honore de son amitié et de sa confiance." (Journal des Débats din 7 ianuarie).

Vasile Lascăr, care a rămas în istoria Internelor drept „Părintele Poliției", este descris astfel în cotidianul „Adevărul": „Dintre toți miniștrii, cel de interne are situația cea mai grea față cu partidul și cu partizanii săi și situația aceasta devine cu atât mai dificilă cu cât ministrul e mai conștiincios, mai drept, mai ministru. D.Lascăr fost așa, d-sa a fost un excelent ministru de interne, dar tocmai de aceea n-a putut fi un bun politician."²

Lui Eugen Stănescu i s-a ridicat, în anul 1910, un monument în „Sala pașilor pierduți" din Palatul de Justiție. Potrivit ziarului „Voința Națională"³, monumentul „a ținut să nemurească în marmură, în templul dreptății, figura măreață a neuitatului bărbat de stat, a oratorului și juristconsultului neîntrecut prin elocința sa fermecătoare, prin gândirea sa adâncă, uimitoare." Același ziar subliniază meritele celui „care a strălucit ca un luceafăr în viața României moderne, a bărbatului care și-a închinat toată munca în folosul țării și al binelui obștesc, care a pus temelia magistraturii noastre și al cărui prim gând a fost să asigure justițiabililor și în special țăranimei, atât de lipsite de sprijin, patrimoniul sfânt al dreptății". Monumentul, operă a sculptorului francez Ernest Dubois, era din marmură albă.

Relația unei instituții cu presa nu trebuie privită doar dintr-o direcție. Presa, prin condiția ei de a exista, trebuie să informeze propriii cititori asupra evenimentelor curente, iar dacă intervine și poziția de partid sau de proprietar, atunci poate să publice opinii diferite.

Într-un articol din „Adevărul" semnat de Constantin Mille, cu titlul „De râsul și batjocura lumii"⁴, cu referire la refuzul Guvernului român de a permite socialistului Cristian Racovski de a pătrunde în țară, celebrul ziarist respingea acuzația guvernanților potrivit căreia ziarul pe care-l conducea ar fi „răspândit știri alarmante și că astfel a compromis țara în străinătate". Dimpotrivă, ca orice ziarist, prin chiar profesia sa, se simțea obligat să semnaleze un fapt de presă. „În ziarele guvernului care era ținut la curent- afirma C.Mille - n-a apărut nimic nici vineri

2. „Adevărul", 1/14 ianuarie 1905.

3. „Voința Națională", 30 noiembrie 1910.

4. „Adevărul", din 30 octombrie 1909.

seara, nici sâmbătă seara, nici duminică și tocmai luni singura „L'Indépendance Roumaine” a strecurat o notiță foarte scurtă și enigmatică. **La ministerul de interne același mutism.** Șeful Secției a III-a, d.Panaiteescu, se îmbolnăvise, iar d.Smântănescu n-a reușit să păcălească decât pe reporterii „Universului” arătându-le că nu s-a întâmplat nimic”.

Presa se străduia, de asemenea, să prezinte structurile Ministerului în culorile sub care erau receptate de societatea românească. Cotidianul „Conservatorul” relatează despre „Banchetul de la Boulevard”, desfășurat în sala de marmură, „cu ocazia serbării patronului corpului de jandarmi rurali”. Cu acest prilej, scrie ziarul, „d.Mihail Rachivan, secretar general al Ministerului de Interne, a adus laude corpului de jandarmi rurali, de modul cum își face datoria și a băut pentru prosperitatea acestui corp.” În context, s-a vorbit de „foloasele pe care le-a adus jandarmeria”, cei prezenți „manifestându-și speranța că și în timp de război ea va ști să își facă datoria cu aceeași conștiinciozitate cu care și-a făcut-o în timp de pace”.⁵

Și nu era singura structură sau situație la care se referea presa.⁶ Sub banalul titlu - „Instalarea și constituirea noului Consiliu Comunal la București” - cotidianul „Voința Națională” exprima „bucuria și mulțumirea” ministrului de interne Ion I.C.Brătianu, precum și convingerea că această structură administrativă pendinte de Interne „va răspunde desigur la greaua sarcină ce-i incumbă și care s-ar putea numi o sarcină de salubritate publică; consiliul va avea să se preocupe de igiena fizică și morală a orașului București” - spunea demnitarul Interneilor.

Desigur că instituția „Ordinii” avea, ca de altfel în toate timpurile, atribuțiunile sale exacte în societate, dar presa și-a rezervat dreptul de a comenta procedeele folosite. Cotidianul „Dimineața”⁷ remarcă faptul că pentru a pune capăt unor manifestații ale

5. „Conservatorul”, 11 noiembrie 1906.

6. „Desigur că nu se poate încătușa presa, cum nu putem tăia aripile păsărilor fără a le împiedica a zbura; această idee însă nu este admisibilă decât în domeniul luptelor cu caracter curat politic. Omul militant politic nu se va influența niciodată în acțiunea lui de atacurile personale cei se îndreptează, atacuri ce sunt simple manopere de a influența spiritul public, dar cărora semenii serioși nu le dau nici o importanță. Din acest punct de vedere înțeleg prohibițiunea arestului preventiv în materie de presă.

De multe ori însă presa este un element constitutiv al crimelor și delictelor îndreptate împotriva siguranței publice. În împrejurările de față s-a văzut că prin presă s-au incitat părți însemnate din populația rurală, la răzvrătiri și nesupunere la acțiunea forței publice. Nici în aceste cazuri arestul preventiv să nu fie posibil? Aș vrea să văd cine poate merge așa departe cu admirația pentru libertatea presei.

La noi se separă prea mult delictul de presă de delictul politic, așa încât s-a lăsat arestul preventiv într-un - delict politic - și s-a prohibit altul, deoarece își asigură execuțiunea unul printr-altul, trebuie admisă posibilitatea arestării preventive”. (Interviu cu d.C.G.Dissescu, „Adevărul”, 21 martie/3 aprilie 1907).

7. „Dimineața”, 9 ianuarie 1910.

muncitorilor și meseriașilor, poliția, ca instrument al Ministerului de Interne, a recurs la ceea ce ziarul numește a fi „o manoperă polițienească”: „mai mulți agenți secreți de pe lângă Poliția Capitalei au împărțit azi pe străzile orașului următorul manifest. Îl reproducem în întregime pentru ca să se vadă la ce manopere au fost nevoiți guvernării să recurgă, pentru a micșora succesul întrunirilor de protestare contra legii scelerate”; ziarul acuză autorii manifestului care, pentru a ascunde proveniența documentului, „au contrafăcut limbajul muncitorilor”. Ziarul „Adevărul”, de asemenea, comentează acțiunile poliției, deci ale Ministerului de Interne, trăgând concluzia următoare: „Iată ce a ajuns libertatea și dreptul de întrunire”. Măsurile luate de Poliție - concentrarea unor forțe în cartierele muncitorești și în fabrici, - sunt caracterizate ca fiind „caraghios de exagerate”, ele fiind o dovadă că „guvernul și-a pierdut capul, alarmând opinia publică”. Ziarele acuză instituțiile de ordine care, în situații de „manifestațiuni” sau de „întruniri” chiar de partid, caută „să dovedească că mulțimea cetățenilor care manifestau era compusă din oameni care erau lipsiți de sentimentul ordinei.” („Conservatorul”).⁸

Nu cunosc o lege de organizare a ministerului sau a structurilor acestuia în care să fie precizate atribuții politice. Dimpotrivă. Atât doar că au fost mai tot timpul diferențe între teorie și practică, iar personalități de frunte ale respectivei instituții încercau să fixeze în conștiința contemporanilor o imagine fără politică și în slujba cetățeanului.

Treptat, pentru că viața politică românească făcea ca Internele să constituie un instrument din ce în ce mai folosit în lupta pentru putere, au început să-și facă loc precizări în legătură cu locul pe care trebuia să-l ocupe instituția.

În dezbaterile parlamentare pentru Proiectul legii pentru organizarea jandarmeriei rurale, din anul 1893, de pildă, deputatul N.Albu era de părere că: „cei care se sperie de instituțiunea jandarmeriei au ca motiv principal că se vor înmulți mijloacele de care se servesc guvernele în politică”.⁹ În „Regulamentul legii și statutului jandarmeriei rurale”, din același an, se precizează în art.311, că „este interzis ofițerilor și jandarmilor să colaboreze, sub orice formă, la diferite ziare, să se amestece în discuții politice sau să ia parte la întruniri publice, cu caracter politic.” Într-un manual apărut în aceeași perioadă¹⁰ - manual alcătuit sub forma unor întrebări și răspunsuri - exista și o întrebare formulată astfel: „ 71. Gendarmii pot face manifestațiuni sau rapoarte politice? Răspuns: Nu, aceasta este cu desăvârșire oprit (Art.66 din Regulamentul Gendarmeriei).”

Societatea românească a încercat continuu să stopeze intervenția politicului

8. „Conservatorul”, 30 aprilie 1910.

9. Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial”, partea a III-a din 4 februarie 1893, p.332.

10. E.Căplescu, „Manual de teorii pentru Gendarmerie”, Craiova, 1899,

în administrație, administrație care era una din atribuțiile Ministerului de Interne: „Actuala administrațiune, însă, de la săvârșirea alegerii, a lăsat cu totul în părăsire interesele comunei - se preciza în raportul lui Lascăr Catargiu din 1 ianuarie 1895 adresat M.S.Regelui - căutând, pe lângă aceasta, a face instigațiuni printre locuitori pentru a-și asigura reușita lor sau a protejaților lor la viitoarea alegere. Pentru a se pune capăt acestei stări de lucruri și a se împiedica influența ce ar putea să exercite consilierii în funcțiune asupra alegătorilor, mai cu seamă că sub administrațiunea lor interesele comunei nu au avut decât să sufere”...¹¹ Ministrul exprima, cu acest prilej, necesitatea dizolvării consiliului din comuna Pipirigu, Neamț¹² prin aceea că „...în interesul de a se evita orice înrâurire din partea actualei autorități comunale la alegerea viitoare și a se garanta libertatea alegătorilor pentru a alege în consiliu persoanele în care ar avea încredere...”.

Ministrii de interne asociau legalitatea cu morala, cu politica chiar în activitatea partidelor politice: „Când vorbim de fapte certate cu morala în patidele politice - declara Al.Marghiloman, ministru de interne, într-un discurs ținut la întrunirea Partidului Conservator de la Iași - să **nu socotiți totdeauna că sunt fapte certate cu legalitatea**, căci de multe ori un lucru e permis de legi, e tolerat de moravuri și cu toate acestea e imoral și duce partidele, duce țara către ruină...”¹³

Iar G.Gr.Cantacuzino, fruntaș al aceleiași partid (Conservator - n.n.) remarcă, în cadrul unei întruniri: „Suntem convinși că legile eterne și imuabile ale moralei nu se pot călca nepedepsit în picioare și că conștiința publică, mai puternică decât calculele egoiste ale indivizilor, spulberă visurile bolnăvicioase ale ambițioșilor și răstoarnă clădirile artificiale așezate pe nisip”. („Conservatorul”, 8/21 octombrie 1902; „La Roumanie”, 8/21 octombrie 1902).

Doar lupta politică făcea ca de cele mai multe ori subiectivismul să primeze în caracterizarea unor personalități sau a instituției Internelor. Nicolae Xenopol, de pildă, în discursul său din 6 decembrie 1909, rostit la întrunirea partidului conservator - democrat, din sala „Dacia”, din București, critica, în general, guvernarea liberală subliniind că, în opinia sa, „în toate ministerele predomină numai arbitrarul”, iar „legile sunt călcate în picioare”. În finalul discursului, comparând situația politică a României cu cea a Franței, unde „pe toate edificiile publice, minister, parlament, prefecturi, sunt scrise cu litere strălucitoare aceste cuvinte: libertate, egalitate și fraternitate”, se întreba: „Știți ce ar trebui să se scrie pe ministerele noastre?” Răspunsul este categoric unul politic din opoziție: „La ministerul de interne să se

11. Buletinul oficial al Ministerului de Interne, București, Imprimeria Statului, București, anul I. Nr.1, ianuarie 1895, p.15.

12. Ibidem, Raportul 706, 13 ianuarie 1895.

13. „Epoca”, 1(14) noiembrie 1901.

scrie aici domnește bunul plac.”

Sub titlul „Falsificatorii”, publicația „Jurnalul”, din anul 1903, se întreba retoric: „Cui se datoriește răsădirea acestei urâte buruieni care se cheamă parvenitismul în ogorul românesc? Milionarii răsăriți ca ciupercile, ariviștii fără scrupul, cari n-au nimic sfânt afară de buzunarele lor”...”plaga funcționarismului...”. Partidele se acuzau reciproc, răfuindu-se și la instituția de ordine, pentru că din dorința de „a-și asigura imoralele succese electorale”, au creat „clientele politice d’a pururea flămânde spre complecta conrupere a moravurilor noastre.”¹⁴

La 1903, pentru prima dată în istoria Internelor s-a încercat, prin Legea lui Vasile Lascăr, să se separe politica de instituție: „Ofițerii și agenții de poliție nu pot ocupa alte funcțiuni publice sau particulare; nu pot face comerț, nici exercita vreo altă profesiune; nu pot ține moșii în arendă, nici lua în întreprindere lucrări de orice natură; nu pot servi sau gira afaceri ale altor persoane, nici face parte din consiliul de administrație al vreunei societăți comerciale, industriale sau financiare.” (art.36). **„Este cu totul oprit ofițerilor și agenților de poliție ca, prin daruri, promisiuni, amenințări, violențe sau orice alte mijloace, să împiedice sau să încerce a împiedica pe vreun cetățean de a-și exercita în mod liber drepturile lui politice precum: de a lua sau nu lua parte la o întrunire politică, de a lipi, distribui sau distruge afișe pentru asemenea întruniri, de a vota sau nu vota anume candidați, de a distribui buletine de vot etc.**

Asemenea, le este oprit de a împărți, de a lipi sau distruge ei înșiși afișe pentru întruniri politice; de a distribui buletine de vot; de a sta, dacă nu au fost legalmente ceruți, înaintea localurilor de vot sau de întrunire, ori prin împrejurimi; cu un cuvânt de a face orice act cu caracter politic afară de exercitarea drepturilor de vot.

Orice abatere în această privință, din partea ofițerilor și agenților de poliție, constituie un delict de abuz de putere și va fi pedepsit conform art. 147 din codul penal (art.37).”

În susținerea acestor idei, demnitarul Vasile Lascăr sublinia necesitatea ca această instituție a statului să fie ferită de fluctuațiile politice existente înainte de 1903, când se amesteca direct în luptele politice sau când se credea că „ea este menită să facă alegeri, să pedepsească partizanii politici ai guvernului și să persecute pe adversari și dacă se va putea să prindă din când în când câte un pungaș”. El declara categoric în Senatul României: „Să facem toate sacrificiile pentru a scoate poliția din luptele politice oricât de mari ar fi ele; trebuie să facem ca poliția să fie în adevăr pavăza ordinii și a siguranței statului. Este o adevărată crimă de a dezarma țara și de a compromite siguranța și ordinea publică, numai ca să avem un număr mai mare de

14. „Jurnalul”, București 10 (23) iunie 1903.

voturi”. În context, el considera că „chestiunea poliției n-ar trebui să ne despartă în liberali și conservatori; când e vorba de ordinea publică și de siguranța interioară a statului, deosebirile de partide politice ar trebui să dispară. Cred că nu mă înșel dacă voi afirma că poliția se compune din oameni pe care partidele politice, neputând să-i căpătuiască altfel, îi bagă în serviciul poliției. Toți acești agenți polițieniști, cu oarecare excepțiuni, evident, constituie o clientelă politică, pe care partidul care vine la putere o azvârle afară, iar când cade partidul celălalt, o pune la loc.”

Ministrul Vasile Lascăr releva, într-un discurs rostit în Adunarea Deputaților, necesitatea de a ”studia legile străine de poliție...” Referindu-se la „poliția franceză, care este una din cele mai bune poliții ce există pe lume”, demnitarul român remarcă: „Ea s-a distins întotdeauna și din punct de vedere politic. Istoria poliției este strâns legată de istoria politică a Franței. Poliția a dat sprijinul cel mai puternic la menținerea diferitelor regime ce s-au succedat în Franța. Și-a făcut datoria. Noi nu avem trebuință de poliție politică. Uneltiri împotriva formei de guvernământ nu există. La noi se schimbă guvernele, este adevărat, uneori cu zgomot, dar fără tulburări. Era schimbării formei de guvernământ s-a închis.”¹⁵

În susținerea continuității în serviciu a unui polițist, chiar dacă are vechime V.Lascăr susținea necesitatea trecerii unui „examen de capacitate. El argumenta acest lucru amintind că „până acum agenții polițieniști nu făceau poliție, ci politică; ei nu se numeau după capacitățile polițieniști ce aveau, ci după aptitudinile electorale și protecțiunile politice ce aveau.”¹⁶

Ministrul Lascăr se străduia să ridice poliția „la nivelul cultural al țării: trebuie să ajungă a inspira tuturor fără deosebire, încrederea cea mai deplină. Pentru aceasta - accentua el într-o circulară către Prefecți - poliția trebuie să rămână a țării, în serviciul unor interese de ordin superior; ea nu poate aparține și sta în serviciul partidelor politice.”¹⁷

Cu toate că, prin legea lui Vasile Lascăr, poliția trebuia scoasă în afara politicii, „bunul” obicei a rămas în anii care au urmat, dar cu un rol diminuat. De regulă, partidul de guvernământ folosea din plin acest procedeu în perioada alegerilor, iar atunci când nu funcționa cum trebuie, trezea nemulțumirea oamenilor politici.

C.G. Disescu, ziarist la „Conservatorul”, adresa ministrului V.Lascăr o scrisoare în care îi reproșa „abuzul de putere”, referindu-se la recomandarea făcută unui candidat în alegerile locale din Teleorman, recomandare semnată cu calitatea sa de „ministru

15. Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial”, partea a III-a, nr.34/29 iunie 1903, p.658.

16. Constantin Gheorghe, Miniștri de Interne în Parlamentul României, ed.Ministerului Administrației și Internelor, București, 2004, p.160.

17. Circulara nr.19.129 /18 iunie 1903 către Prefecți, în „Buletinul oficial a Ministerului de Inerne”, anul IX/ 6 iunie 1903, p.219.

de interne”, „adică tocmai acela care este însărcinat cu supravegherea luptelor electorale”. Acțiunea ministrului este considerată de ziarist ca fiind „încălcarea datoriei lui, este apăsarea asupra conștiinței alegătorului”, deci „are tot caracterul unei înrâuriri administrative electorale”¹⁸.

„Poliția - spunea Al. Marghiloman într-un interviu publicat de ziarul „Epoca”, din 27 martie 1909 - nu mai are nici un rol. Poliția de azi, mai ales, nici nu mai știe dacă cutare alegător e liberal ori conservator.” El reamintea, cu acel prilej, un fapt din ultimele alegeri pentru Colegiul al II-lea când, „la o secție de vot, poliția a dus cu săniile ei 120 de alegători, crezându-i liberali. Ei bine, din aceștia nici 20 n-au votat pentru candidatul guvernului” - preciza Marghiloman, exprimându-și dezamăgirea că „puterea administrației nu mai are rolul de mai înainte.” Același ziar, în numărul său din 27 ianuarie 1905, reproșa faptul că, la Dorohoi, „împărțirea buletinelor de vot a fost făcută de către jandarmi și sergenții de oraș”, iar în numărul său din 30 ianuarie aprecia, referindu-se la alegerile din același oraș, că „poliția și jandarmii joacă rolul cazacilor din Rusia” („Alegerea delegaților în acel orașel s-a efectuat sub baionetele a 40 de soldați”; „cu ocaziunea alegerii delegaților nici un alegător n-a scăpat nepercheziționat de jandarmi și agenți”). Ziarul era contrariat că „s-a reclamat telegrafic Ministerului de Interne dar fără nici un rezultat.”

Pe același ton, cotidianul „Voința Națională” din 9 februarie 1905 preciza că la Craiova, noua guvernare a făcut „din ofițerii poliției agenți electorali, iar oficiul de prefectură al poliției a fost transformat într-o oficiină electorală”. „Acei din ofițerii de poliție care n-au primit să servească ca unelte... au demisionat, preferând să-și câștige în mod cinstit existența lor”. Acest rol este considerat de ziar ca fiind „degradator”, sau „înjositoare misiune”, și se afirma că ziarul este în posesia unor „dovezi puternice” potrivit cărora directorul prefecturii poliției „a făcut ingerințe în alegeri”. Între procedeele folosite, potrivit unor delagații, figurau și acelea că au fost „împiedicați de a veni la vot, sau le-a impus cu amenințări, să voteze cu administrația”.

Ideea este reluată în legile care priveau jandarmeria și poliția după realizarea Marii Uniri.

SUMMARY

The way the leadership of the Ministry of Home Affairs has been reflected by journalists, has often been a matter of debate. Points of view may vary with the political trends, but still, epoch newspapers remain an interesting documentary source for historians.

18. „Conservatorul”, 18/31 ianuarie 1904.